TA'LIM KLASTERI SHAROITIDA MAKTAB MENEJMENTI TA'LIM YO'NALISHI TALABALARI LOYIHALASH KOMPETENSIYASINING TARKIBIY MODELI

Sultanova Dilnura Abdurashidovna
CHDPU, Menejment kafedrasi katta o'qituvchisi
CHDPU, Menejment kafedrasi mustaqil izlanuvchisi
sultanovadilnura069@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur tezis ta'lim klasteri sharoitida maktab menejmenti yo'nalishi talabalari loyihalash kompetensiyasining tarkibiy modelini yoritadi. Model motivatsion-qadriyatli, kognitiv, operatsion-amaliy, kommunikativ-boshqaruviy va refleksiv komponentlar birligiga asoslanadi hamda talabalarning innovatsion loyihalarni ishlab chiqish, boshqarish va amaliyotda samarali qo'llashga tayyorgarligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Ta'lim klasteri, maktab menejmenti, loyihalash kompetensiyasi, tarkibiy model, ta'lim transformatsiyasi, innovatsion rivojlanish, boshqaruv kompetensiyasi, refleksiv baholash.

Zamonaviy ta'lim tizimida maktablar oldiga qo'yilayotgan talablar murakkablashib borayotgani, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash, ta'lim sifatini boshqarish va innovatsion loyihalarni amalga oshirish ehtiyoji ortib borishi bilan maktab menejmenti sohasida chuqur bilim va rivojlangan loyihalash kompetensiyasiga ega mutaxassislarga talab keskin oshmoqda. Ta'lim klasteri (maktab–OTM–amaliy baza–hamkor tashkilotlar) sharoitida talabalarning amaliyotga yo'naltirilgan, tizimli va kreativ loyihalash kompetensiyasini shakllantirish maktab boshqaruvini modernizatsiya qilishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Shu bois maktab menejmenti ta'lim yo'nalishi talabalari uchun loyihalash kompetensiyasining aniq tarkibiy modelini ishlab chiqish ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb masaladir.

Ta'lim klasteri sharoitida maktab menejmenti ta'lim yo'nalishi talabalari loyihalash kompetensiyasining tarkibiy modeli zamonaviy ta'lim tizimi transformatsiyasi sharoitida maktab boshqaruvini samarali tashkil etish, innovatsion rivojlanish loyihalarini ishlab chiqish va amalga oshirishga qodir mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiluvchi nazariy-amaliy konstruktsiya sifatida talqin etiladi. Ta'lim klasteri – maktab, oliy ta'lim muassasasi, malaka oshirish markazlari, mahalliy boshqaruv organlari hamda ijtimoiy hamkor tashkilotlarning yagona ta'lim makoni sifatida integratsiyalashuvi – talabalarning loyihaviy faoliyatga tayyorligini real sharoitda sinovdan o'tkazish, boshqaruv bo'yicha nazariy bilimlarini amaliyot bilan uyg'unlashtirish uchun tabiiy maydon yaratadi. Mazkur sharoitda talaba kelajakdagi maktab menejeri sifatida nafaqat alohida dars yoki tadbirlar, balki butun ta'lim muassasasi rivojlanish strategiyasini loyihalash, resurslarni boshqarish va manfaatdor tomonlar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish vazifalarini bajarishga yo'naltiriladi. Shunga ko'ra, loyihalash kompetensiyasi bu jarayonda murakkab, lekin yaxlit tizim sifatida namoyon bo'lib, u motivatsion-qadriyatli, kognitiv, operatsion-amaliy, kommunikativ-boshqaruviy va refleksiv-baholovchi komponentlarning o'zaro dialektik birligidan tarkib topadi. Motivatsion-qadriyatli qatlamda talabalarda ta'lim klasteri doirasidagi loyiha faoliyatini ijtimoiy mas'uliyat, ta'lim sifatini oshirishga daxldorlik, yangilikka ochiqlik va o'zini kasbiy jihatdan rivojlantirishga ichki ehtiyoj sifatida idrok etish shakllanadi.

Kognitiv komponent ularning ta'lim menejmenti, loyiha menejmenti, strategik rejalashtirish, monitoring va baholash, me'yoriy-huquqiy asoslar hamda klaster subyektlari o'rtasidagi

hamkorlik mexanizmlari haqidagi tizimli bilimlarini qamrab oladi; bu bilimlar talabaning maktabni rivojlantirish dasturlarini ilmiy asoslangan holda loyihalashiga zamin yaratadi.

Operatsion-amaliy komponent esa real ta'lim muassasasidagi muammolarni diagnostika qilish, maqsad va vazifalarni aniqlash, natijalar ko'rsatkichlarini belgilash, resurslar va risklarni hisobga olgan holda loyiha rejasi tuzish, jamoada vazifalarni taqsimlash, loyiha ijrosini nazorat qilish hamda zarur tuzatishlar kiritish bo'yicha ko'nikma va malakalar yig'indisini ifodalaydi.

Kommunikativ-boshqaruviy komponent doirasida talaba maktab jamoasi, ota-onalar, mahalliy boshqaruv organlari va boshqa klaster ishtirokchilari bilan samarali muloqot o'rnatish, hamkorlikni yo'lga qo'yish, muzokaralar olib borish, nizoli vaziyatlarni boshqarish va jamoani umumiy maqsad sari safarbar etish kabi liderlik fazilatlarini namoyon etadi.

Refleksiv-baholovchi komponent esa talabaning o'z loyihaviy faoliyatini tanqidiy tahlil qilish, amalga oshirilgan loyihalarning maktab rivojlanishiga ta'sirini mezon va ko'rsatkichlar asosida baholash, aniqlangan kamchiliklardan kelib chiqib keyingi loyihalar uchun takomillashtirish strategiyalarini ishlab chiqish qobiliyatiga tayanadi.

Ushbu komponentlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik spiral tarzda rivojlanadi: motivatsion-qadriyatli asos kuchaygani sari talaba chuqurroq bilim egallashga intiladi, bilimlar amaliyotda qo'llanilgani sari boshqaruv va muloqot ko'nikmalari rivojlanadi, muntazam refleksiya esa yangi motivatsion turtkilarni shakllantirib, tizimni yuqori pog'onaga olib chiqadi. Ta'lim klasteri sharoitida mazkur tarkibiy modelni real o'quv jarayoniga integratsiya qilish o'quv modullari va klaster asosidagi amaliyotlar orqali amalga oshiriladi: talabalarga an'anaviy nazariy mashg'ulotlar bilan bir qatorda, muayyan maktabning rivojlanish yo'nalishlariga mos ravishda loyihalar ishlab chiqish, ularni bosqichma-bosqich tatbiq etish, monitoring qilish va yakuniy taqdimotini o'tkazish vazifalari yuklatiladi. Baholash jarayonida esa nafaqat tayyor loyiha mahsuli, balki talabaning kompetensiyaning barcha komponentlari bo'yicha erishgan rivojlanish darajasi (motivatsiyasi, bilimlari, amaliy faoliyati, liderlik va muloqot qobiliyati, refleksiv tahlil ko'nikmalari) maxsus mezon va indikatorlar asosida kompleks ravishda aniqlanadi. Shunday qilib, ta'lim klasteri sharoitida maktab menejmenti ta'lim yo'nalishi talabalari loyihalash kompetensiyasining tarkibiy modelini shakllantirish zamonaviy ta'lim tizimini transformatsiya qilishning muhim pedagogik shartlaridan biri hisoblanadi. Mazkur model talabalarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan integratsiyalash, boshqaruv jarayonlarini tizimli tahlil qilish hamda innovatsion rivojlanish loyihalarini samarali ishlab chiqish va amalga oshirishga tayyorligini ta'minlaydi. Ayniqsa, ta'lim klasteri doirasida tashkil etilgan amaliy loyihaviy faoliyat talabalarda strategik fikrlash, muammolarni kompleks hal etish, resurslardan oqilona foydalanish va manfaatdor tomonlar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish kabi muhim kasbiy kompetensiyalarni rivojlantiradi.

Bundan tashqari, loyihalash kompetensiyasining motivatsion, kognitiv, operatsion, kommunikativ va refleksiv komponentlari o'rtasidagi uzviy bog'liqlik talabaning kasbiy shakllanishini uzluksiz va bosqichma-bosqich rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu model asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni natijasida talabalar nafaqat mavjud boshqaruv faoliyatini samarali amalga oshirish, balki ta'lim muassasasining istiqboldagi rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish va innovatsion boshqaruv yondashuvlarini joriy etishga qodir bo'lgan zamonaviy maktab menejerlari sifatida shakllanadi.

Natijada, taklif etilayotgan tarkibiy model ta'lim klasteri subyektlari o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash, ta'lim sifatini oshirish hamda maktab menejmenti sohasida raqobatbardosh,

tashabbuskor va innovatsion fikrlovchi mutaxassislarni tayyorlashning samarali ilmiy-metodik asosi sifatida xizmat qiladi.

Taklif etilayotgan tarkibiy model maktab menejmenti ta’lim yo‘nalishi talabalari uchun loyihalash kompetensiyasini maqsadli, tizimli va bosqichma-bosqich rivojlantirish imkonini berib, ta’lim klasteri ishtirokchilari o‘rtasidagi hamkorlikni chuqurlashtiradi hamda zamonaviy talablarga javob beradigan, innovatsion fikrlovchi va ijtimoiy mas’uliyatli maktab menejerlari avlodini shakllantirishga ilmiy-metodik asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Muslimov N.A., Ishmuxamedov R.J., To‘raev A.B. Pedagogning kasbiy professionalligini oshirish moduli bo‘yicha o‘quv-uslubiy majmua. – Toshkent, 2021y
2. Alimov A.A. Uzluksiz ta’lim tizimi o‘qituvchilarining innovatsion faoliyatini shakllantirish usullari // Xalq ta’limi. -Toshkent, 2015
3. U.M.Imomova. Ta'lim jarayonida innovasion texnologiyalar asosida talabalarda kognitiv kompetensiyalarni shakllantirish mazmuni, shakl va vositalari, natijalari
4. Mariusz Sołtysik , Małgorzata Zakrzewska, Adam Sagan, Szymon Jarosz. Assessment of Project Manager’s Competence in the Context of Individual Competence Baseline. Education sciences// 2020, 10, 146
5. D.A.Sultanova. Talabalarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan metodikani takomillashtirish. "Inklyuziv ta'lim: dialog, tahlil, tajriba" Respublika ilmiy-amaliy anjumani// CHDPU 2025 dekabr